

Roginer Oszkár

A tudattalan felfokozásán innen és túl

Korpa Tamás: *Inszomnia*. Kalligram, Budapest, 2016

„szülés ez, melyet alattomosan vezet le
az elménk”

Korpa Tamás: (a herceg álma)

Mi történik akkor, amikor az álmatlanság részleges álomtagadásként nyilvánul meg? Amikor álom helyett a valóság torzulásai már egyrészt a szubjektum határain kívül állnak, de a tőle független objektivitást még mindig módosítani, kolonizálni képesek. Hol helyezkedik el pontosan az ébrenlét utáni, de az elalvás előtti pillanat határa, és arányaiban ezt meddig lehet, meddig szabad kiterjeszteni? Korpa Tamás *Inszomnia* című kötete erre keresi a választ. Viszont nem a kényszerű ébrenlét patológiás kényszerképzeteit kísérli meg összefoglalni, hanem túlírni azokat a belső határokat, amelyek a racionális gondolatsorokon túl, de még az álom öntörvényű logikáján innen húzódnak.

A verspárokra épített kötet szerfelett intim tapasztalatokat dolgoz fel, miközben álom és éberség összemosódásának egymásra már nem redukálható nyelvi játékait olvashatjuk legalább két oldalról. A dip-tichonok olyan egymásra vetülését, amely így az egymással arányos alvásnak és ébrenmaradásnak, szubjektívnek és objektívnek tagadását egyaránt stilizálja. Tükörképek játékát, amelyek már nem a valóság referenciáira, hanem azok érzelmeken átszűrt jelölőire hagyatkoznak. A rendre két elemre oszló szövegterek így egy belső komplementer viszonyt építenek ki egymással, és ezt a szigorú kettős struktúrát követő konceptualitást a kötet elejétől a végéig következetesen be is tartják. Kivételt csak az utolsó, hazugsághoz címzett triptichon képez, amely ily módon le is zárja a kötetet. A verspárok által közrefogott álom határán Korpa Tamásnál viszont a privát nyelv egyfajta

belső kiterjedése is felsejlik. Egy mélységesen intraszubjektív világ, amely arra vonatkozik, amelyről kizárólag a lírai én tudhat, arra, amely annak közvetlen és magánjellegű tapasztalat- és érzésvilágából táplálkozik. Ebben a lírában nincsenek emberek és tárgyak közötti távolságok, nincs objektív valóság, nincs társadalom és közösség sem. Csupán az alanyiség és azok a szubjektív töréspontok az énen belül, amelyek egy realitást felülíró nyelvben oldódnak fel. Ez viszont nem egyezik meg az ébrenlét kényszerűen racionalizált követelményeivel, és nem feleltethető meg külső, az alanyon túlmutató kritériumoknak sem, csakis azoknak, amelyek a tudatalatti emlékeiből, azok túlgondolásából, túlírásából, a nyelv által láncszemekké szőtt gondolati síkokból kivetülnek. Mindezt viszont csak a lírai én próbálja értelmezni, feldolgozni és beépíteni abba, amit majdan tapasztalni fog.

A néma, szemlélődő szubjektum így fokozatosan feloldódik az álmokban, míg a távoli Mások alszanak. Átlényegül és eggyé válik a nyelvnek azon mélyebb rétegeivel, amely a líra gondolati linearitása helyett inkább az emlék-fragmentumok asszociációs láncát és a hálózatszerűséget részesíti előnyben. Elbontja a versekben gyakran felbukkanó narrativitást, cselekményszerűséget, miközben inkább az azokra csak részleteiben utaló emlékfoszlányok értelmezésén, affektív feldolgozásán van a hangsúly. A világosan körülhatárolható, teljesség igényével megfogalmazott gondolatsorok helyett ilyen értelemben a verspárok az asszociatív hozzárendelés, a továbbgondolás útján építkeznek, miközben már nem az ok-okozati kapcsolódási pontok, hanem a tudattalan, természetes környezetükből kiragadott folyamatok témaspecifikus feltérképezése, a hétköznapi tapasztalatok lebontása a lényeges. Táj és test összeolvad ebben a szándékosan felborított, kombinációs lehetőségeiben megsokszorozódó valóságértelmezésben, miközben szubjektív és objektív sem lesz már elválasztható egymástól.

A szubjektum mindeközben sokszor kihagyja önmagát mint szemlélődő alanyt, miközben a szövegvilág tárgyai is egymásba folynak, átalakulnak, átlényegülnek, és ezáltal megkérdőjeleződnek azon formai és tartalmi sajátágaik is, amelyek révén teljességükben azonosíthatók lennének. Kihátrálásával viszont rés nyílik a saját és tudatos cselekvés, valamint a megtapasztalt tárgyi valóság egyértelmű ismertetőjegyei között, amely egyébként nem jöhetne létre, és amely nélkül egy ilyen stilizálás sem lenne lehetséges. A reflektált valóságot így semmiképpen sem az állandóság, a folytonos és következetes

definiálhatóság jellemzi, hanem az egymással összefonódó, egymást át- és túlíró képlekeny asszociációk, amiket csak felerősítenek a verspárok egymásra vetülő, egymásra épülő, összeolvasható utalásai. Az álom határán mozgó szubjektum kiindulópontját mindazonáltal még mindig a valóság, pontosabban annak nyomai határozzák meg. Ezek ugyanakkor még nem rendelődnek az álom tudattalan logikájának teljesen alá, így a valóságértelmezés álmatlan pillanatában, vagyis a képzettársításnak a racionális rendből való kiemelésével a szokásos hétköznapi tárgyak anyaga is átfogalmazódik. A stílári munka lényegi vonzatai így az ettől a valóságtól való elrugaszkodásban, a realitás meghaladásában, az azon való felülkerekedésben ragadhatók meg leginkább. Ezt erősíti fel az az egyidejűség, amely ezeket a benyomásokat, érzéseket, emlékeket kitágítja a pillanaton belül. A magánmitológiában felboruló távol- és közelmúlt közötti összhang pedig így egy olyan többszörösen kibővített jelenné alakul, amely lehetővé teszi az emlékek más sorozatokba, más szerkezetekbe állítható elrendezését. Ezeket a szinkretizmusban létező párhuzamos, de egymást ki nem záró valóságnyomokat modellálják a szövegvilágok diptichonjai is, amikor annak eleinte csak két, egymással szemben álló változatára redukálják a képzeletet, majd ezeket megsokszorozzák. Ezek által sodródnak egymásra a hétköznapi hordaléka, a tér és idő mikro- és makroszintű heterogenitása, az évszakok, napszakok, városok, országok, tájak tárgyi referenciáit meghaladó kapcsolódási pontjai is. Az emlékek osztódó alakmásai ilyen értelemben az álomba szenderülés határán egymás tükörképeiként építik fel a lírai ént és annak világát, miközben a diptichonokban megtalálják azt a formát is, amely ezt lehetővé teszi. A szövegtérben így halmozódnak fel a személyes mitológia városai, utcái, tárgyai, személyiségjegyei, majd az ezekkel kiegészülő cselekvéssorok is annak érdekében, hogy azok értelmezése már a racionalitáson túl következzen be. A feldolgozandó emlékekhez pedig érzelmi síkok és további emlékek társulnak. Az olvasás aktusa így – ahogy nagy valószínűséggel maga az írás is – szintén nem követhet (csupán) egy lineáris logikát, hiszen a diptichonokat felépítő szintagmák többszörös párhuzama, továbbá a verspárok egymás asszociációs mezőjét erősítő és lezáró dinamikája csakis egymásra vetülve képez egyetlen, végső értelmezési horizontként a cím által közrefogott teljes szövegvilágot.

A párhuzamban olvasott sorok a(z) (fél)álom és álmatlanság között íródtak. Az én így ki tud hátrálni az emberi kapcsolatokból, a

választás és válaszadás kényszeréből, a napi rutin ismétlődő, és csak a felszínen különböző sajátságaiból, miközben pontosan ez az a felszín, amelynek benyomásait egymásra vetíti. Egy választott, manapság szinte fényűző kivételnek számító egyedüllét bolyongásait látjuk, miközben lassan az álom felé haladunk anélkül, hogy az álom teljesen illogikus szövegvilágáig elérnénk. Ahogy a vers két eleme között megsokszorozódnak ezek a tükörképek, a gondolatsorok számai is pluralizálódnak. Ez a világ viszont nem kíván tartós egészzé állni, hanem tényekre hullik szét, és ezen tények két végpontját látjuk minden cím alatt. A végleteket. Azokat a benyomásokat, amelyeket az ébrenlét racionalizálni, az álom pedig lebontani kíván. Az ezeken a tényszerű megállapításokon eltűnődő szubjektum viszont mozdulatlan, néma és örök, nem mozdul a címbe jelölt szemlélődő perspektívából, hanem az általa létrehozott világ mozog körülötte. Az egymással kölcsönhatásban álló látványok, illatok – kitapintott, megízelt szegmensei a világnak, amelyek folytonosan elrendeződnek, majd ismét szét is oszlanak körülötte, és utánuk pedig már csak a tartós és mély álom következik.